Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Rytterskolen

Medlemsblad for

KARLEBO LOKALHISTORISKE FORENING

www.lokalhistoriske-forening.dk

15. årgang nr. 2 - Efterår 2021.

Karlebo Lokalhistoriske Forenings medlemsblad, 'Rytterskolen' udkommer så vidt muligt 4 gange årligt og udsendes primært til foreningens medlemmer.

www.lokalhistoriske-forening.dk

INDHOLD:

S. 3: Formanden har ordet

S. 4: Talerne ved Niels Storgaard Simonsens afskedsreception som leder af Fredensborg lokalhistoriske Museum.

S. 8: Den nye museumsleder, Tora Ribers, skriver.

S. 9: Foreningens logo.

S. 11: Nyt hæfte om 'Broernes historie i Fredensborg Kommune.

S. 12: Tidslinjen mellem Kokkedal og Nivå.

S. 14: Da Karlebo Mølle blev reddet og fredet.

S. 28: Program for efteråret 2021.

S. 28: Foreningens bestyrelse.

Forsidefoto:

Foreningens formand og nu tidligere leder af det lokalhistoriske museum, Niels Storgaard Simonsen, under sin takketale ved afskedsreceptionen for ham på Fredensborg Rådhus.

(Foto: Flemming Jappsen)

Redaktør: Flemming Jappsen – Holtebakken 49 -2990 Nivå

Tlf.: 5124 5338 – fl.jappsen@gmail.com

Layout/grafik: Jens Erik. Christiansen – Åtoften 131, 2990 Nivå

Tlf.: 4914 0397 – jensec2990@gmail.com

Tryk: 500 eksemplarer, ISSN:1904-853X

Deadline for næste udgave af medlemsbladet er 15. 11. 2021.

Materiale til redaktøren modtages gerne elektronisk.

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktøren.

Formanden har ordet

Så går vi i gang!

Kære medlemmer!
Endelig er vi nu ved at komme ud af Coronaens kvælertag, der har betydet, at næsten alle foreningens aktiviteter måtte stoppe i omkring halvandet år.

Vi begyndte så småt igen den 16. maj med årets historiske cykeltur og har også afholdt en byvandring i Nivå den 24. juni.

Nu har vi så lavet et "normalt" program for resten af året, som I alle vil få tilsendt inden så længe. Det vil omfatte den årlige mindehøjtidelighed for vore faldne soldater, en rundvisning i Karlebo Kirke samt endelig tre foredrag i september, oktober og november.

I forbindelse med det første foredrag, den 30. september, vil vi også afholde den årlige generalforsamling. Den skulle allerede have været afholdt inden den 1. april, men p.g.a. Coronaen var dette ikke muligt. **Men nu skal det være!** Endelig kan vi vende tilbage til normale tilstande.

Bestyrelsen skal hermed opfordre så mange af jer som muligt til at deltage i denne generalforsamling. Ikke blot for at "fejre", at vi nu atter kan samles, men også fordi denne generalforsamling bliver noget helt særligt. Det er nemlig den sidste generalforsamling, hvor Fredensborg Museum omtales i foreningens regnskab og beretning.

Sagen er jo den, at driften af museet fra den 1. januar 2021 overgik helt og fuldt til Fredensborg Kommune. Efter at have opbygget og drevet museet gennem mere end 44 år afsluttedes et vigtigt kapitel i foreningens historie. Da regnskab og beretning omfatter året 2020, sætter vi ved generalforsamlingen dermed en slutstreg under dette vigtige arbejde.

Med venlig lokalhistorisk hilsen

Niels Storgaard Simonsen

Formand

Afskedsreception for Niels Storgaard Simonsen, der fratrådte som leder af Fredensborg lokalhistoriske Museum.

Den 22. juni afholdt Fredensborg Kommune en afskedsreception for formanden for Karlebo lokalhistoriske Forening, Niels Storgaard Simonsen, i forbindelse med dennes fratræden som leder af det lokalhistoriske museum. På grund af corona-situationen skete det for en mindre indbudt kreds.

Som den første tog borgmester Thomas Lykke Pedersen ordet. Han sagde:

Kære alle.

Velkommen til Rådhuskælderen.

I dag skal vi fejre en ildsjæl. En ildsjæl, som har gravet dybt ned i lokalhistorien.

En ildsjæl, som har formidlet vores fælles fortid til nutiden på et højt fagligt niveau. En ildsjæl, der brænder for vores kommune.

Niels – du er ildsjælen.

Du har med et KÆMPE engagement formidlet vores fælles historie gennem mange, mange år.

Derfor fejre vi dig i dag.

Du overtog som bekendt formandsstolen lige efter kommunesammenlægningen.

Du gik hurtigt i gang med at formidle HELE historien om den nye Fredensborg Kommune. Og dermed samlede du den fælles kulturarv fra både Karlebo Kommune og Fredensborg – Humlebæk Kommune.

I et nyt fælles museum: Fredensborg Museum. Det var rigtigt set. Det var det, der skulle gøres. Det var du den rette til!

Så kort kan det siges.

Siden da har du brugt utallige timer på Fredensborg Museum. Sammen med de mange andre dygtige ildsjæle, som også brænder for vores lokalhistorie, har du opbygget et lokalhistorisk museum i særklasse. Et museum vi kan være stolte af!

Det er derfor, at jeg i dag – på hele kommunens og byrådets vegne – kan sige dig stor TAK for din kæmpe indsats og dit utrættelige engagement for at bevare og formidle vores fælles historie.

Jeg håber, du vil nyde din nye frihed – og dit andet otium, om jeg så må sige.

Borgmesteren på talerstolen mens kulturudvalgsformanden smilende venter på, at det bliver hendes tur. Foto: Flemming Jappsen

Kulturudvalgsformand Ulla Hardy-Hansen sagde:

Vores nære historiske mikrokosmos

Det er ingen hemmelighed, at vores vellykkede museale hamskifte i høj grad skyldes det enestående engagement, som den hidtidige leder af museet cand.mag. Niels Storgaard Simonsen har udvist – både i museet og foreningen. Unik og vedholdende. Ikke ulig Vikingetidens ornamentale gribedyr – omfavnende, beskyttende og kraftfuld i sin harmoniske fremtoning. "Dyret" fastholder kærligt, men bestemt sine omgivelser. Det er et helt enestående resultat Niels Storgaard har præsteret, kulturudvalget er ham stor tak skyldig for indsatsen i vores museale lilleverden.

Det er bestemt ingen garanti for succes at være "lærd" i det lokalhistoriske univers. Videnskabelighed kommer ofte til at gemme sig i en boble af intellektuel, uhørlig og indforstået mumlen – en snakken med sig selv. Men Niels Storgaard

besidder det nådsensbrød at kunne forene den konkrete, historiske viden med dens videreformidling til omverdenen

Egnens historie er blevet gjort nærværende for os gennem den næsten uendelige række initiativer, han har kreeret for os. Han har øst af sin store faglighed, pirret vores fantasi og nysgerrighed. Det er i virkeligheden al historieforsknings ophav. Pludselig forstod vi , at nutiden blot er fortidens fortsættelse i andre klæder – med andre masker. Vi kan være ham dybt taknemmelig for at have foræret os masser af inspiration til at genvinde og fastholde vores identitet i en atomiseret verden.

Så fra et taknemmeligt kulturudvalg kan vi kun ønske dig en god pensionering… selvom jeg inderst inde tvivler på, at "gribedyret" ikke igen vil vise klør!

Endelig vil jeg til Tora sige, at der er en del at leve op til. Fundamentet er skabt og arbejdet er uendeligt, heldigvis.

Til sidst sagde den afgåede museumsleder:

Kære alle

Engang i begyndelsen af 2007 ringede telefonen. Det var min forgænger som formand for Karlebo Lokalhistoriske Forening, Mogens de Neergaard, der var i røret.

"Ved du hvad Niels", sagde han "jeg har tænkt at trække mig som formand ved den kommende generalforsamling". Umiddelbart forstod jeg jo godt, hvad han sagde, men jeg forstod ikke, hvorfor netop jeg skulle have det at vide?

"Var det ikke noget for dig?" sagde han så" Jeg svarede - lidt overrasket - vist noget i retning af "Øh, det ved jeg sandelig da ikke rigtigt". Og om jeg overhovedet på det tidspunkt var medlem af foreningen, det er jeg faktisk i tvivl om. Men enden på det hele blev altså, at jeg sagde ja. Og jeg blev så valgt på den efterfølgende generalforsamling.

Dermed begyndte det, jeg har kaldt "mit tredje arbejdsliv". Jeg var som ung glad for min officerskarriere i flyvevåbnet og senere min karriere som civil ansat akademiker ved Forsvarsministeriet. Men om mit "tredje arbejdsliv", da må jeg sige med titlen på Poul Schlüters bog: "Sikken et liv".☺

Da jeg så kort tid efter havde et overdragelsesmøde med Mogens på museets kontor, gik det først for alvor op for mig, at der jo ikke blot var tale om et almindeligt formandsjob? Næh, der fulgte såmænd også et helt museum med i købet! - Men

dermed begyndte så 13 gode, 13 spændende og 13 meget lærerige år.

Jeg fandt hurtigt ud af, at min byrådskarriere, hvor jeg bl.a. havde været formand for Teknik & Miljø, i høj grad kom mig til gode. Der havde jeg nemlig erhvervet mig et godt kendskab til kommunen. Og kombineret med studiet af de mange fine lokalhistoriske skrifter, der var begået af en lang række dedikerede lokalhistorikere, så fik jeg en god indsigt i områdets historie.

Faktisk syntes jeg, at den kommune, jeg og min familie havde boet i de sidste 25 år, på en måde blev til noget helt andet end det, jeg troede, den var? Nu begyndte jeg, sådan følte jeg det, for alvor "at slå rod".

Med min historiske baggrund har det været utroligt spændende, og også utroligt givende, så at sige at kunne dykke ned i den egentlige lokalhistoriske virkelighed. Gennem museets mange genstande har jeg fået et godt indblik i dele af den fysiske virkelighed, der har udgjort livsbetingelserne for dem, der har levet og virket her i området.

Denne reception betragter jeg ikke blot som værende stablet på benene for min skyld. Det er også en reception for alle jer, der direkte og indirekte har medvirket til, at Fredensborg Kommune i dag har et historisk museum af en kvalitet, der fuldt ud kan måle sig med alle andre tilsvarende museer.

Men det havde gennem de 13 år ikke været muligt at opbygge og at drive museet, hvis ikke det også havde været for jeres store og flotte indsats. En kæmpestor tak skal her lyde til jer.

Og så er det vigtigt at huske, at vi, der har været frivillige indenfor de sidste 13-14 år, har kunnet bygge videre på tidligere generationers store indsats. Flere af jer, der var med fra første færd, er også til stede her idag.

Gennem de initiativer, I tog tilbage i 1976 og senere, har I været med til for det første at etablere et stort lokalhistorisk arkiv, der nu er en del af Fredensborg Arkiverne.

Og for det andet har I været med til at etablere et historisk museum, der efter sammenlægningen i 2007, nu er hele Fredensborg Kommunes historiske museum.

Og endelig for det tredje så skabte I en lokalhistorisk forening, der i dag lever videre i bedste velgående og endda er en af Danmarks største. Også en hjertelig tak til jer.

Tak fordi I kom og ville være med til at hylde mig!

Fredensborg lokalhistoriske Museum

Fra den ny museumsleder, **Tora Ribers**, har vi modtaget følgende:

Min baggrund for at have fået opgaven som museumsleder er min uddannelse som cand.mag. i historie og internationale museumsstudier samt mine ca. 20 års erfaring som student, formidler og inspektør på Nationalmuseet, Migration Museum of South Australia, Told- og Skattemuseet samt Museerne Helsingør.

Jeg har boet i Fredensborg Kommune med min familie siden 2012. Forholdsvis hurtigt meldte jeg mig ind i de to lokalhistoriske foreninger, da jeg gerne ville blive klogere på historien i den kommune, vi har valgt at bosætte os i. At få lov til at arbejde med lokalhistorien på Fredensborg Museum er en spændende udfordring, og jeg glæder mig til, i samarbejde med de lokalhistorisk interesserede frivillige, ikke mindst i skikkelse af de to lokalhistoriske foreninger, til at skulle videreføre og videreudvikle museet. Det er et fint lille museum med en spændende lokalhistorisk samling og historier fra en kommune, der spænder vidt – fra slottet i nord til lejlighedskomplekser og rækkehuse i syd, fra søen i vest til sundet mod øst. Det er planen at bygge videre på og styrke formidlingen af lokalhistorien, bl.a. ved at fortælle historien helt tilbage fra de spor vi har af de første mennesker, der boede og levede i det område, vi i dag kalder Fredensborg Kommune frem til i dag. Selvfølgelig fortsat gennem udstillinger på museet, men også i forbindelse med undervisning af skolebørn og mindre udstillinger, bl.a. på kommunens biblioteker.

(Foto: Privateje)

KARLEBO LOKALHISTORISKE FORENING
www.lokalhistoriske-forening.dk

Foreningens logo

Af Niels Storgaard Simonsen, formand

Hvad med foreningens logo nu, hvor driften af Fredensborg Museum ikke længere er en af foreningens opgaver? Skal det ikke erstattes af et andet? Mit svar er nej. Men dette svar fordrer så til gengæld en redegørelse for Rytterskolens, foreningens og logoets historie.

Karlebo Lokalhistoriske Forening blev stiftet den 17. juni 1976. Men allerede 1. april havde kulturudvalgsformand, Bent Abildstrøm, afleveret nøglen til Rytterskolen i Avderød til foreningens første formand, Bente Gundestrup. Foreningen fik altså fra starten sine egne lokaler.

Det var nemlig byrådets mening, at et af foreningens vigtigste opgaver skulle være at stå for etableringen af et lokalhistorisk museum i Rytterskolen. Men også indsamling af lokalhistoriske dokumenter og billeder gik man i gang med. Dette førte i 1984 til dannelsen af et selvstændigt Karlebo Lokalhistoriske Arkiv under Karlebo Bibliotekerne, men fortsat med opholdssted i Rytterskolen indtil 1997. Efterhånden fulgte så den tredje opgave, nemlig den at være en egentlig lokalhistorisk forening med afholdelse af foredrag, udgivelse af publikationer etc.

Det ses altså, at Karlebo Lokalhistoriske Forenings og Rytterskolens historie i høj grad er vævet ind i hinanden. Men en anden grund til at bevare logoet er, at Rytterskolen tillige har spillet en vigtig rolle i Karlebo Sogns historie. Den 11. januar 1842 afholdt den første demokratisk valgte forsamling, sogneforstanderskabet (forløberen for sogneråd og byråd), sit konstituerende møde i Rytterskolens skolestue. Og efterfølgende afholdt Sogneforstanderskabet gennem mange år sine møder i skolestuen Man kan derfor godt hævde, at Rytterskolen på en måde er et vigtigt symbol for vores tidligste demokratiske politiske historie i Karlebo Sogn.

Endelig er logoet tegnet af en lokal kunstner, sognepræst Arne Madsen. Han var præst i Karlebo Sogn fra 1964 til 1978. Udover at være stærkt lokalhistorisk interesseret var Arne Madsen også en dygtig maler og tegner. Dette resulterede bl.a. i hans tegning fra 1985, "Rytterskolen i Avderød", der nu gennem mange år har været foreningens logo.

I begyndelsen af 1990-erne udgav foreningen et lille hæfte, "En kort fortalt historisk oversigt", bl.a. indholdende en kort beskrivelse af 13 af landsbyerne i Karlebo Sogn. Forfatteren var en af de lokalhistoriske ildsjæle, professor Mogens Wellendorf. Hæftet er illustreret med en række tegninger, udført af billedkunstneren Ole Kielberg fra Humlebæk samt sognepræst Arne Madsen. På side 12 kan man se Arne Madsens smukke tegning af Rytterskolen, foreningens logo. Heftet kan fås gratis i forbindelse med foreningens foredrag.

Broernes historie i Fredensborg Kommune

Peter Aarby har samlet og redigeret noterne, der lå til grund for hans foredrag om samme emne den 28-11-2019 i Karlebo Lokalhistoriske Forening. Manuskriptet, som nu er trykt, er rigt illustreret og udleveres ved foreningens foredragsaftener.

Hæftet er på 168 sider og beskriver et udsnit af kommunens fortrinsvis større og historisk set mest interessante broer.

Manuskriptet uddeles til medlemmerne af Karlebo Lokalhistoriske Forening. Manuskriptet har til formål alene at formidle lokalhistorie og er skrevet uden nogen form for kommercielt sigte. Brug af manuskriptet sker på læserens eget ansvar.

2. udgave trykt i 75 eksemplarer.

Tidslinjen mellem Kokkedal og Nivå

Skiltet ved banestiens begyndelse i Kokkedal

Eftersøgning vedrørende dette skilt har givet mig følgende oplysninger.

I arkiv/dk har jeg fundet et foto taget af fotograf Knud Rauff Nielsen.

I teksten til dette foto får jeg følgende oplysninger:

"Banestien o. 1987

9a fra Niverødgårdsskolen har med deres historielærer Klaus Møller Madsen afmærket historiske begivenheder på en tidslinje langs banestien i maj 1987.

På billedet ses Tony Pedersen og Maria i gang med arbejdet. Længere henne af stien ses læreren med ryggen til. Huset i baggrunden ligger på Niverødvej vest for viadukten under kystbanen. Maj 1987."

Jeg har været i kontakt med Knud Rauff Nielsen. Han meddelte, at hele hans bil-

ledarkiv er blevet overdraget Fredensborg Arkiverne for år tilbage, og at det derfor skulle være muligt at finde flere fotos af dette projekt.

Der findes ikke yderligere fotomateriale i arkivet vedrørende 'tidslinien', så derfor søger jeg hjælp blandt vore medlemmer til at komme videre i min eftersøgning, som så til sidst forhåbentlig kan blive en artikel her i "Rytterskolen"

Med venlig hilsen

Flemming Jappsen

Mail: fl.jappsen@gmail.com

Knud Rauff Nielsens foto fra tidslinjen.

Som det ses er Tony og Maria her i gang med Reformationen i 1536.

Som det tidligere er oplyst, er disse afmærkninger af historiske begivenheder desværre for længst slidt væk eller dækket af ny asfalt.

(Fredensborg Arkiverne)

Da Karlebo Mølle blev reddet og fredet

Af Jens Erik Christiansen

Karlebo Mølle eller Bassebjerg Mølle, som den tidligere blev kaldt, er opført og taget i brug i 1835. Den erstattede en stubmølle, der var nedbrændt samme år. I lang tid herefter var møllen og det tilhørende bageri en blomstrende forretning og en vigtig del af livet i Karlebo og omegn. Møllen blev løbende vedligeholdt og driften forbedret med nye installationer bl.a. vindrose og selvsvikkende vinger, det vil sige at vingerne i stedet for sejl blev forsynet med jalousier, der åbnede og lukkede alt efter hvor meget eller hvor lidt det blæste. En stor arbejdslettelse for mølleren. Højsager Mølle er i dag forsynet med selvsvikkende vinger.

Tilbagegang.

Men efter 1. verdenskrig begyndte det at gå tilbage for vand- og vejrmøllerne pga. konkurrencen fra de store industrimøller i byerne, og fordi mange bønder selv var begyndt at grutte kornet som foder til dyrene. På Karlebo Mølle ser det ud til at mølleren på et tidspunkt har opgivet at opdatere driften og vedligeholde møllen. Der blev aldrig installeret en stenkran som et godt hjælpemiddel til at løfte og vende den øverste sten i kværnene, som det f.eks. kan ses i Højsager Mølle. De måtte løftes og vendes ved hjælp af løftestænger, en talje og rå muskelkraft, når de skulle bildes, dvs. når rillerne i stenene skulle hugges op. Der blev heller aldrig indlagt elektrisk lys i møllen. Til sidst har formentlig kun kværnene, en mel- og en gruttekværn samt en lille gruttekværn, der blev trukket af en petroleumsmotor, været i brug. Sandsynligvis stoppede anvendelsen af sidstnævnte, da 2. verdenskrig begrænsede tilførslerne af petroleum til landet.

Manglen på brændstoffer under 2. verdenskrig gav dog også møllerne en vis opblomstring, men i 1946 opgav møller Søren Mortensen i Karlebo helt at fortsætte driften, og han indhentede tilbud fra et firma, der tilbød ham 2.500 kr. for møllen.

Den skulle rives ned!

Bevar møllen!

Men den 5. september samme år kunne man i Frederiksborg Amts Avis læse nedenstående indlæg:

Ingen på egnen har været i tvivl om, at det var skrevet af Kristian Jakobsen, der var førstelærer på den nærliggende Karlebo Centralskole. Han var en mand med mange ideer og initiativer.

Han oprettede skolehaver for eleverne, og han holdt foredrag i Danmarks Radio til brug i undervisningen. Han havde endvidere den opfattelse, at man skulle klare det meste selv, og da skolen manglede et lysbilledapparat fremstillede han et, ligesom han udarbejdede flere anskuelsestavler. Apparatet og tavlerne kan ses på Fredensborg lokalhistoriske Museum i Avderød.[1)]

Karlebo Mølle søges bevaret

Vi har modtaget:

Det tynder ud i de gamle Vejrmøller, som før i saa stort Tal var spredt ud over det danske Landskab og gav det Karakter. En af de smukkeste af Nordsjællands Møller, Karlebo Mølle, er nu ogsaa færdig med sin hundredaarige Virksomhed. Det kan ikke betale sig at drive den, og i disse tømmerfattige Tider er der Værdi i den gamle Mølle, saa Nedrivning truer med at udslette dens Tilværelse for bestandig.

Det synes dog at være en almindelig Mening paa Karlebo-Egnen, at Møllen ikke maa forsvinde. Landskabet vilde blive fattigere derved. Fredningsnævnet er ogsaa interesseret i en Fredning, hvis de nødvendige Midler til Køb, Restaurering og Vedligeholdelse kan skaffes til veje. Ogsaa Ejeren er interesseret i Møllens Bevarelse. Der vil nu blive indbudt til et offentligt Møde om Sagen. Man vil forsøge at danne et Interessentskab til Køb og Vedligeholdelse af Møllen og med fornøden Støtte fra eventuelt andre interesserede haaber man, at den gamle Mølle endnu mange Aar vil blive staaende som Karlebo-Egnens Vartegn.

Kr. J.

En forening stiftes.

Det bebudede møde blev afholdt den 10. september 1946, og her oprettede man ***Foreningen til Karlebo Mølles Bevarelse***. Efter hvad jeg har kunnet efterspore, er det Danmarks første forening eller møllelaug stiftet udelukkende med det formål at bevare en mølle.

Førstelærer Kristian Jakobsen.

Privateje.

Love.

Der blev naturligvis vedtaget et sæt love for foreningen. Nogle af paragrafferne skal nævnes her:[2)]

§ 1: "Foreningens Formaal er efter Erhvervelsen af Karlebo Mølle at faa denne fredet og vedligeholde den."

§ 5: "Medlem af Foreningen er enhver, som tegner sig for mindst 1 Andel á 2 Kr aarlig – eller som een Gang for alle indbetaler 50 Kr.

§ 6: For Foreningens økonomiske Forpligtelser hæfter dens Medlemmer solidarisk. Det beløb, der efter Bestyrelsens Skøn, skal anvendes, paalignes hvert Aar i Forhold til de Andele, de enkelte Medlemmer har tegnet sig for.

§ 7: Tegningen er bindende for 10 Aar."

Personligt ville jeg med henvisning til § 6 have haft store betænkeligheder ved at indmelde mig i foreningen. Det kunne blive dyrt!

Bestyrelsen.

I bestyrelsen blev indvalgt: Førstelærer Kristian Jakobsen, gårdejer Hans Jensen, gårdejer P. Andersen, gårdejer Carl Larsen, gårdejer Laur. Hansen, vognmand Chr. Madsen og kommunesekretær A.H. Brandt. På det efterfølgende bestyrelsesmøde blev – naturligvis – Kristian Jakobsen valgt til formand. Næstformand blev Hans Jensen og kasserer Chr. Madsen.

Erhvervelse af møllen.

Nu kunne man gå i gang med at erhverve møllen, og det ser ud til at have været rimelig let, idet man tilbød mølleren samme be-

løb for møllen, som han havde kunnet få ved en nedrivning, altså 2.500 kr. Og som det fremgår af Kristian Jakobsens indlæg i Amtsavisen var møller Søren Mortensen også interesseret i at bevare møllen.

Der blev underskrevet en overtagelsesdeklaration på møllen d. 5. december 1946 fra hvilken dato møllen overgik til foreningen. Et egentligt skøde kunne ikke udstedes, da det kun var selve møllebygningen foreningen erhvervede og ikke grunden, møllen stod på. Grunden skulle ifølge deklarationen "tilhøre den til enhver Tid værende Ejer af Matr. Nr. 14 b." Det var hensigten at tinglyse deklarationen som servitut på ejendommen, men denne tinglysning fandt imidlertid aldrig sted.

Af købesummen kunne foreningen selv stille med de 500 kr. Resten blev lånt i Hillerød og Omegns Bank.

Støtteerklæringer.

Kristian Jakobsen har indset, at det ville være godt med opbakning til projektet med at bevare, istandsætte og på sigt at få fredet møllen. Støtteerklæringer fra fremtrædende personer kunne sikkert være med til at lette låget på pengekasserne hos relevante institutioner og myndigheder.

Hvor mange han skrev til, ved vi ikke, men han fik i hvert fald svar fra to, direktøren for Nationalmuseet dr. phil. Poul Nørlund og fra dr. phil. Vilhelm Lorenzen, der var sekretær i Foreningen til gamle Bygningers Bevaring (FgBB). Deres meget positive svar er gengivet nedenstående:

NATIONALMUSEET.

København d. 9. Oktober 1946.

Hr. Kr. Jakobsen,
Foreningen til Karlebo Mølles Bevaring,
Karlebo pr. Kokkedal.

Karlebo Mølle er Nationalmuseet bekendt som en typisk Repræsentant for en hollandske Mølletype. Endnu er Møller af den art almindelige i Danmark,men med den tydelige Tendens til Mekanisering, der præger vor Tid, kan det forudses, at Vindmøllerne i Løbet af en kort Aarrække vil være umoderne og gaa ud af Brug. Allerede er mange forsvundne, men Karlebo Mølle, som med sin smukke Belig-

genhed er Landskabets absolutte Dominant, forekommer Nationalmuseet at være en af dem, der absolut bør bevares, og Museet kan derfor paa det bedste anbefale, at der ydes al mulig Støtte til Opnaaelse af dette Formaal.

Ærbødigst

Poul Nørlund

FORENINGEN TIL GAMLE BYGNINGERS BEVARING

Charlottenlund 2 – 1 – 47

Under de vanskelige Forhold, Nutiden byder vore gamle Vindmøller, er det af største Betydning, at de mest karakteristiske af dem kan bevares. De har spillet en mægtig Rolle gennem Tiderne som Industribygninger af egen og særlig Art, uundværlige for Befolkningen.

Disse gamle hollandske Vindmøller er særpræget Arkitektur, højt knejser de, synlige vidt og bredt. De gør sig paa selvstændig Maade gældende i Landskabet, hører med til det, er en Del af det.

Karlebomølle er en ypperlig og typisk Repræsentant for den hollandske Vindmølle. Den er det i Kraft af sin hele Byggemåde, med sin karakteristiske Gennemkørsel og med sit Maskineri velbevaret. Det imponerende i dens Beliggenhed, højt paa Banken, gør den yderligere værdifuld. Den er som et Vartegn for den hele Egn.

At faa denne Mølle bevaret er en værdig og absolut paakrævet Opgave.

Vilh. Lorenzen

Dr. phil.

Møllen set fra nord. Omkring 1970.

Den dominerende placering i landskabet, der fremhæves af både Poul Nørlund og Vilhelm Lorenzen fremgår tydelig.

Vandløbet i forgrunden er Bassebækken, hvis vand drev den første mølle på stedet. FredensborgArkiverne.

Møllen besigtiges.

12 dage efter generalforsamlingen besigtigede bestyrelsen møllen. Man var enige om *"at en almindelig Lapning af Møllen var utilfredsstillende – ja umulig."* Den skulle nytækkes med spån – hvis man fik midler til det – eller icopal (tagpap). Og så snart man havde erhvervet møllen skulle et manglende vindue isættes og jalousierne helst fjernes. Ved at fjerne jalousierne fra vingerne har man ønsket at formindske risikoen for at møllen løb løbsk i en storm. Desuden har de formentlig været mere eller mindre defekte.

Kristian Jakobsen afgår ved døden.

Den 3. april 1947 døde Kristian Jakobsen pludselig, knap 51 år gammel. Det var naturligvis en stor sorg for familien, men hele det lille samfund blev ramt, ikke mindst Foreningen til Karlebo Mølles Bevarelse. Den var jo blevet til på hans initiativ og han havde været den drivende kraft i det godt halve år, det blev ham forundt at være formand.

Arbejdet fortsætter, men i slæbegear.

Herefter gik arbejdet i bestyrelsen næsten i stå og de næste bestyrelsesmøder blev holdt med mere end et års mellemrum. Første gang d. 1. november 1947, hvortil man havde indbudt Vilhelm Lorenzen fra FgBB. Det blev besluttet at ændre § 8 i foreningens love på en ekstraordinær generalforsamling, så FgBB kunne være med til at *"afgøre Møllens Skæbne og Formuens eller Gældens Fordeling"*, hvis mølleforeningen blev opløst. Dette skal sikkert ses som en følge af, at FgBB på dette tidspunkt havde ydet et tilskud på 1.000 kr. til møllens bevarelse og formentlig stillet endnu en donation i udsigt.

Det blev endvidere besluttet at udskyde møllens nytækning med spåner, foreløbig til sommeren 1948.

Næste møde fandt sted den 9. december 1948 og her udpegede man formanden, Hans Jensen, og kommunesekretær Brandt til at optage forhandling med ejeren af Karlebo Bageri om køb af et areal omkring møllen.

Endvidere blev det besluttet at indhente tilbud om oparbejdelse af spån og tækning af møllen fra møllebygger Holger Christensen, Fredensborg. Et tilbud fra ham lød på *'omkring. 2.500 kr.'*, og på et møde i marts 1949 vedtog man at antage dette, og arbejdet er så gået i gang.

Generalforsamling.

Den 7. maj 1949 afholdt foreningen sin første og - skulle det vise sig - eneste ordinære generalforsamling. Bedømt ud fra referatet har den været kort. Det væsentligste var at bestyrelsen blev bemyndiget til at foretage de for-

nødne ændringer af lovene, herunder af § 8, så FgBB blev sikret ret til at være med til at afgøre møllens skæbne.

En stor regning.

I august forelå regningen fra møllebyggeren, og den har nok givet bestyrelsen et mindre chok. Den var på 4.002,50 kr. og ikke på 'omkring 2.500 kr.', som overslaget lød på. Fordyrelsen anførtes at stamme fra, at en større del af spånbeklædningen havde måttet udskiftes end oprindelig påregnet, idet ca. halvdelen af møllen var blevet nytækket.

Bestyrelsen besluttede at tilbyde 3.500 kr. til fuld afgørelse, men det endte dog med, at man indgik et kompromis på 3.750 kr. For at dække ekstraudgiften ville man søge optaget et tillægslån i banken, men det ses ikke gennemført. Bestyrelsen har tilsyneladende heller ikke villet gøre brug af vedtægternes § 6 og påligne medlemmerne udgiften i forhold til de andele, de havde tegnet sig for.

Foreningens økonomi.

De væsentligste indtægter og udgifter i hele foreningens levetid kan opgøres således:

Indtægter:

Der blev tegnet 305½ andele á 2 kr., hvilket indbragte i alt 2.258 kr. Fra Foreningen til gamle Bygningers Bevaring: 2 x 1.000 kr., Overretssagfører L Zeutens Legat: 1.000 kr., Frederiksborg Amts Sparekasse: 200 kr., Hørsholm Distrikts Økonomiske Selskab: 100 kr. og Karlebo Kommune: 100 kr.

Desuden havde man ansøgt Tuborgfonden om et tilskud, men fået afslag.

Udgifter:

Udbetaling på møllen: 500 kr., renter og afdrag på banklån: 1.448 kr., møllebygger: 3.750 kr., sagfører Jørgen Linde: 1.250 kr. (hvad dette dækker fremgår ikke af protokollerne) og tømrermester Knud Nielsen: 117 kr.

I regnskabsåret 1950/51 havde foreningen et driftsunderskud på 264 kr., der blev dækket af formanden og kassereren.

Fredning af møllen

Et af foreningens formål var at få møllen fredet, lidt usædvanligt, da fredning af en vejrmølle 'i egen ret', som det er blevet udtrykt, ikke var set før.[3] Godt nok var Kastelsmøllen i København blevet fredet 1918, men det var sket, fordi hele Kastellet med i alt 28 bygninger blev fredet. Den første fredning af en mølle alene var Slotsvandmøllen i Åbenrå, der blev fredet i 1921.[4] I eftersommeren 1946 var der tanker fremme om at få vejrmøllen i Melby mellem Frederiksværk og Hundested fredet.[5] Men en fredningssag her er aldrig siden blevet rejst.

Den første lov om bygningsfredning blev vedtaget i 1918. Ifølge loven skal alle sager om fredning eller ophævelse af fredning ('affredning') behandles i Det særlige Bygningssyn, et udvalg bestående af 12 medlemmer, men i sidste ende er det ministeren, tidligere undervisningsministeren, i dag kulturministeren, der afgør om en bygning skal fredes eller affredes. Dengang skulle listen over fredede bygninger, kaldet fredningslisten, hvert femte år gennemgås af Det særlige Bygningssyn, der så skulle indstille til ministeren om bygninger skulle slettes af listen (affredes) og nye optages.

Initiativ udefra.

Bedømt ud fra forhandlingsprotokollen har bestyrelsen i Foreningen til Karlebo Mølles Bevarelse intet foretaget sig med henblik på en fredning af møllen. Initiativet kom udefra: Direktøren for Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, Svend Brannov, skrev i november 1946 til branddirektørerne i selskabets distrikter og bad dem komme med forslag til bygningsfredninger. Gennem arbejdet med brandforsikringer har branddirektørerne fået kendskab til bygninger, det var værd at frede.

Direktøren for branddirektoratet i Hillerød, Johannes Stahl, indsendte dette forslag:[6)]

Hillerød den 28' November 1947.

Hr. Direktør, Civilingeniør Svend Brannov,

Stormgade 10, København K.

I Anledning af Deres Skrivelse af November 1947 angaaende Bygningsfredning meddeles følgende.

Ved Gennemsyn af Fortegnelsen undrer det mig, at der, saavidt set, ingen Vindmøller er blandt de fredede Bygninger. De fleste af Møllerne er snart kun Lig eller Invalider og disse pynter ikke i Landskabet. Men en Mølle, der er i Orden, er, synes jeg, af stor landskabelig Værdi. Ingen af de endnu brugbare Møller her paa Egnen er af en saadan Beskaffenhed, at jeg finder dem egnede til Bevarelse, men jeg vil henlede Opmærksomheden paa Tipperup Mølle. Den er for længst nedlagt som Mølle, men er af Ejeren bevaret og vedligeholdt i det ydre som Vindmølle. Efter Fortegnelsen er den ikke hidtil fredet. Ogsaa Karlebo Mølle vil jeg henlede Opmærksomheden paa. Den er for nylig nedlagt som Mølle, men en Kreds af Eg-

nens Beboere har overtaget den med det Formaal at bevare og vedligeholde den netop af Hensyn til den landskabelige Værdi. Måske er den i Forbindelse dermed blevet fredet, uden at dette fremgaar af den foreliggende Fortegnelse.

Som sagt, jeg henleder Opmærksomheden paa Vindmøllerne og af disse paa ovennævnte to Møller som Emner for Fredning, men maaske er Vindmøller slet ikke Bygninger af den Slags, der kommer i Betragtning.

Andre Emner har jeg ikke, i hvert Fald ikke i Øjeblikket.

Med Højagtelse

J. Stahl

Stahls forslag støttes.

I forbindelse med den tilbagevendende gennemgang af fredningslisten må Det særlige Bygningssyn have bedt en række foreninger og organisationer om at indsende forslag til bygningsfredninger. Blandt foreningerne var Foreningen til gamle Bygningers Bevaring i hvis bestyrelse Svend Brannov sad. Her har han forelagt branddirektør Stahls forslag om fredning af de to vejrmøller. Sekretær i foreningen var jo den tidligere omtalte Vilhelm Lorenzen, der tillige var udpeget til medlem af Det særlige Bygningssyn. Her har han talt varmt for en fredning af møllerne og er sikkert blevet støttet kraftigt af direktøren for Nationalmuseet, Poul Nørlund, der på dette tidspunkt var formand for bygningssynet.

De første vejrmøller fredes.

Den 21. marts 1950 kunne Det særlige Bygningssyn meddele dommeren i Helsingør, at Undervisningsministeriet havde bifaldet, at en række ejendomme i retskredsen var blevet optaget på fredningslisten, deriblandt Karlebo Mølle og Tibberup Mølle, og dermed var de første to vejrmøller i Danmark blevet fredet 'i egen ret'.

Samtidig blev to vandmøller fredet, Blåbæk Vandmølle syd for Fakse og Kaleko nord for Fåborg.

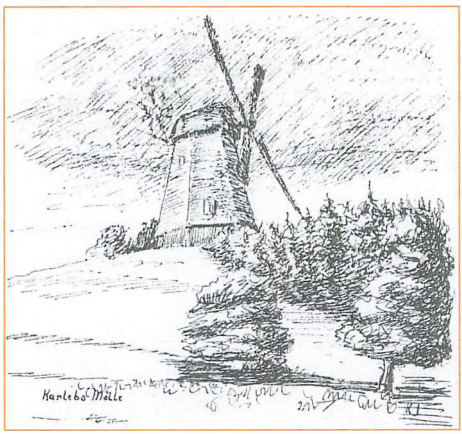
Møllerne fredet i Klasse B.

Møllerne blev fredet i Klasse B. Den gang opererede man med to klasser indenfor bygningsfredning: Klasse A. og Klasse B. For begge klassers vedkommende skulle bygningssynet høres, når

der skulle foretages arbejder på en bygning ud over almindelig vedligeholdelse. I Klasse A. skulle alle bygningssynets anvisninger følges til punkt og prikke, mens ejeren af en bygning i Klasse B. kunne tilsidesætte anvisningerne og gøre, som han ville. Denne opdeling i fredningsklasser blev senere forladt og bestemmelserne for Klasse A. kom til at gælde for alle fredninger.

Fredningen forkyndes.

Ud over at indføre fredningerne i tingbøgerne blev dommeren anmodet om at forkynde det for ejerne. Vedrørende Karlebo Mølle var man i den lidt ejendommelige situation, at fredningen af møllen

Kristian Jakobsens ikke helt vellykkede tegning af Karlebo Mølle fik foreningen trykt som 2.000 postkort. Udgift: 80 kr.
Salg af originaltegning og postkort indbragte i alt 131 kr.

Fredensborg Arkiverne

ikke blev forkyndt for ejeren, Foreningen til Karlebo Mølles Bevarelse, men til bagermester Møbius, der på dette tidspunkt var ejer af matr.nr. 14 b, som møllen står på.

Møllen sælges.

1 1950 slog lynet ned i møllen. Skaderne blev opgjort til 3.200 kr., men forsikringen ville kun udbetale 800 kr. i erstatning, da møllen var underforsikret. Lynskaden må have været en medvirkende årsag til at bestyrelsen gav op og så sig om efter en mulighed for at komme af med møllen. Man har formentlig først henvendt sig til bagermester Møbius, der i henhold til salgsdeklarationen fra 1946 først skulle tilbydes at købe møllen. Men han har ikke været interesseret.

Større held havde man ved at henvende sig til ejeren af den nærliggende Møllegård, Holger H. Schou der var direktør for Schous Fabrikker og den tilhørende detailhandelskæde, kaldet Schous Sæbehuse.

På sit møde den 27. marts 1952 besluttede bestyrelsen at foreslå direktør Schou, at denne overtog møllen for foreningens samlede gæld på 1.388,85 kr., hvoraf restgælden på banklånet udgjorde 1.100 kr. og resten et udlæg af formanden, Hans Jensen, på 203 kr. og 75,85 kr., som kassereren Chr. Madsen havde lagt ud. (Den opmærksomme læser vil have bemærket at summen

af de tre beløb kun udgør 1.378, 85 kr. Man 'snød' således køberen for 10 kr.!)

Direktør Schou accepterede købssummen, men han stillede som betingelse for overtagelsen, at han fik skøde på jorden omkring møllen. Ved bestyrelsens mellemkomst blev der opnået enighed mellem bager Møbius og Holger Schou om at sidstnævnte overtog ca. ½ td. land omkring møllen for 2.500 kr.

Foreningen opløses.

Tilbage stod nu at få en generalforsamling til at godkende salget af møllen og opløsning af foreningen. Medlemmerne blev indkaldt via postkortene af møllen med angivelse af dagsorden:

Salget blev enstemmigt godkendt, men da kun 19 af foreningens i alt 72 medlemmer var mødt frem, kunne foreningen ikke opløses. Det krævede at 2/3 af medlemmerne gav møde og stemte for det.

En ny generalforsamling måtte afholdes. Den fandt sted den 11. juni 1952, og her deltog 8 medlemmer, der var enige om at nedlægge foreningen. Dermed var Danmarks første mølleforening ophørt med at eksistere.

Om den levede op til sit formål, kan diskuteres. Den havde ikke formået at vedligeholde møllen, og en aktiv indsats for at frede møllen kan ikke ses.

Men den forhindrede, at møllen blev revet ned, og det er trods alt det væsentligste!

Bestyrelsen måtte fortsætte.

Der gik næsten et år før bestyrelsen kunne afslutte sit arbejde endeligt, idet man måtte afvente at alle formaliteter vedr. salget af møllen var på plads, så købesummen på 1.388,85 kr. kunne udbetales. Da alt var gjort op, havde foreningen et overskud på 30,55 kr., som blev skænket til kommunens hjælpekassefond.

Tiden, der fulgte.

Efter at have overtaget møllen tog direktør Schou fat på en yderligere restaurering af møllen. Det må antages, at den resterende del af møllen har fået ny spånbeklædning. Sikkert er det, at der blev opsat nye vinger, men denne gang til kludesejl.

Af en avisnotits fra maj 1953 fremgår det, at Landbrugsministeriet og en mølleforening, formentlig Dansk Møllerforening, ydede tilskud til istandsættelsen.[7)]

Det har ikke været Holger Schous hensigt, at møllen skulle kunne køre, så vinger og vindrose har været fastlåst. Et gæt kunne være, at den højtliggende mølle med dens inventar har skullet stå som en form for monument over en svunden tid.

I 1977 døde Holger Schou, og hans enke, billedhuggeren Helen Schou, turde ikke sidde med an-

Karlebo Mølle set fra syd. Formentlig før 1949, da der ses huller i spåndækningen, og vingerne stadig har jalousier.

FredensborgArkiverne.

svaret for møllen. Hun gik derfor i forhandling med Karlebo Kommune om overtagelse af den. Kommunen fik samtidig tilbudt at købe hele møllebakken, men desværre var de økonomiske forhold ikke til dette, så man måtte nøjes med et beskedent areal på 214 m^2 rundt om møllen.

Kommunen overtog møllen i 1981 og i 1983-84 blev der gennemført omfattende restaureringsarbejder på den. Igen blev hele spånbeklædningen udskiftet og igen fik den nye vinger. Desuden blev stensætningen i op– og nedkørslen rettet op.

Heller ikke denne gang valgte man at lade møllen kunne køre, primært ved at vindrosen, der sørger for at dreje hatten så vingerne står op mod vinden, forblev fastlåst. Og spørgsmålet er også, hvem der i givet fald skulle have stået for kørslen?

Dette problem blev først løst i 2012, da Fredensborg Møllelaug blev dannet og et hold frivillige møllepassere var klar til at køre med møllen.

I 2013 blev møllen istandsat, så vindrose og vinger fungerede. Desværre var arbejdet mangelfuldt udført, og i 2014 blev kørsel med møllen atter standset.

I 2017 blev der konstateret rådangreb i nogle af de bærende konstruktioner. Disse blev udbedret, og samtidig blev der opsat ny bræddebeklædning og spåner af ædelgran på hele møllekroppen. Endvidere var det så heldigt, at forvaltningen fandt penge til istandsættelse af det 5 år tidligere mangelfuldt udførte arbejde på krøjeværket og persen (bremsen). Så nu kunne vingerne igen køre.

Men så sent som i indeværende år, har man arbejdet på at modvirke fugt i kælderen.

Billedhuggeren Helen Schou havde sit atelier tæt ved møllen. Hun arbejdede meget med skulpturer af heste, og rytterstuen af Christian d. 10. på Bispetorvet i Aarhus og Den jyske Hingst, der står på Østervold i Randers, regnes for hendes hovedværker.

Helen Schou måtte naturligvis have levende modeller nær sit arbejdssted.

Fredensborg Arkiverne

Kilder og noter:

1) Inger Barker Jørgensen: Født i Rytterskolen. Udgivet af Karlebo Lokalhistoriske Forening 2011. (Inger Barker Jørgensen er datter af Kristian Jakobsen.)
2) Kommunesekretær A.H. Brandt, der var medlem af foreningens bestyrelse, og efter Kristian Jakobsens død fungerede som sekretær, sikrede de væsentligste dele af foreningens arkiv, bl.a. forhandlingsprotokol og regnskabsbog. Brandt lod det indgå i Karlebo Kommunes arkiv, og her fra blev det senere flyttet til Fredensborg Arkiverne. Artiklen her bygger i høj grad på dette arkiv.
3) Udtrykket anvendt i artiklen 'Møller og møllebevaring' af Torben Ejlersen i årbogen Nationalmuseets Arbejdsmark 1984.
4) Fredningslisten på www.kulturarv.dk
5) Frederiksborg Amts Avis. (?) september 1946.
6) Originalen i Kulturstyrelsens arkiv.
7) Avisudklip dateret 3.5. 1953. Fredensborg Arkiverne.

Program for efterår 2021.

Torsdag d. 26. august kl. 19.00-21.00
Rundvisning i Karlebo Kirke og på kirkegården. v/ Niels Storgaard Simonsen.

Søndag d. 5. september kl. 15.00-17.00
Mindehøjtidelighed for vore faldne soldater fra Karlebo Sogn. Ved Karlebo Kirke.

Torsdag d. 30 september kl. 19.30-21.30
Generalforsamling og foredrag: Rytterskolen, der blev til Fredensborg Museum. v/ Niels Storgaard Simonsen

Torsdag d. 28. oktober kl. 19.30-21.30
Foredrag: Elgen ved Fredtoften og andre skrøner fra udgravninger i Nordsjælland. v/ museumsinspektør Esben Aarsleff.

Torsdag d. 25. november kl. 19.30-21.30
Foredrag: Min tid med Karlebo Kommune (1965-2002). v/ fhv. skattechef Karsten Bernstein.

Generalforsamling og foredragene finder sted i Egedal Kirkes foredragssal.

Foreningens bestyrelse.

Formand:
Niels Storgaard Simonsen tlf: 2341 5440 niels.storgaard@email.dk
Næstformand:
Anna-Sophie Simony Dalgaard tlf: 2927 1928 asdalgaard@outlook.dk
Kasserer:
Brita Gersner tlf: 4914 4289 b.gersner@gmail.com
Øvrige bestyrelsesmedlemmer:
Merete Gøtzche tlf: 4828 0555 m.go@outlook.dk
Flemming Jappsen tlf: 5124 5338 fl.jappsen@gmail.com
Peter Aarby tlf: 4914 5281 paarby@post.tdcadsl.dk
Henrik Teileskov tlf: 4914 3752 teileskov@post.tele.dk
Suppleant 1og webmaster:
Bjørn Sandberg tlf: 4914 4028 bjoern.sandberg@gmail.com
Suppleant 2:
Ebba Anker tlf: 3136 8264....ebbaanker@gmail.com

SB 2/2022